

УДК 811.111:82.081

ГУМОРИСТИЧНА СТИЛІСТИКА *A YEAR IN PROVENCE* П. МЕЙЛА

Лотоцька К.Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

*У статті аналізуються жанрово-лінгвістичні засоби створення гумористично-іронічної стилістики травелогу П. Мейла *A Year in Provence*.*

Ключові слова: *травелог, гумор, іронія, мовна (словесна) гра, стилістична конвергенція, національно-культурний колорит.*

Описи мандрів (**travel writing** або **travelogue**) існують у сучасному літературному просторі у багатьох формах – як щоденник, замітки, нарис, мемуари тощо. Інтерес до travel writing як художньо-публіцистичного типу літератури починає відроджуватись [2] – з'являються праці, присвячені, з одного боку, проблемам мовної та функціональної еволюції даного жанру (В.О. Михайлов, Є.О. Стеценко, М.Г. Шадріна, В.О. Шачкова), а з іншого боку, дослідження текстів цього жанру стають все більш актуальними у зв'язку з поширенням та розвитком культурологічного напрямку у лінгвістичній науці (J. Buzard, M. Cocker, T. Döring). Цей жанр дає можливість повного та **повноправного занурення у інше, чуже соціальне, культурне та мовне середовище** [1]. Саме тому він приваблює як авторів, так й читачів. Однак не всі твори такого плану набувають статусу «справжньої» літератури та мають художню цінність. Серед сучасних авторів, яким вдалося завоювати серця читачів та прихильність критиків, є Пітер Мейл. Його *A Year in Provence* (1989) – це і мемуари/автобіографічний роман, і «травелог» (опис мандрів), і путівник та довідник для домовласників та гурманів! Це – книга для тих, хто вперше відкриває для себе культуру півдня Франції. У чому секрет офіційного визнання та популярності цієї автобіографічної оповіді П. Мейла? Очевидно вони пояснюються, по-перше, особливим авторським баченням – природа, культура та побут жителів Прованса описуються ним з захопленням та любов'ю, та, по-друге, неповторним гумором та стилістичної майстерністю письменника. Саме гумор, іронія та самоіронія створюють своєрідний колорит – переплетення «серйозного» та «несерйозного» у виборі тем, об'єктів опису та способів, манери їх репрезентації. Цей синкретизм і обумовлює парадоксальний успіх *A Year in Provence*. Особливості жанру, типу тексту та авторської манери знаходять відображення у широкому застосуванні письменником традиційних засобів створення гумористичної модальності – різноманітних прийомів словесної гри для опису смішних ситуацій та вираження іронічних смислів. Окрім мовної гри з залучанням алюзії, Мейл використовує численні засоби словесної образності та риторичні фігури всіх мовних рівнів, тобто прийоми, що є у основному арсеналі саме художніх літературних творів.

Метою даної статті є розгляд гумористичної стилістики *A Year in Provence* та виділення домінуючої тропеїки та інших мовленнєвих засобів, за допомогою яких автор створює неповторні художні образи та передає національно-культурний колорит французького півдня. Формат статті дозволить проілюструвати та узагальнити лише деякі ключові засоби реалізації гумористично-іронічної модальності досліджуваного твору.

Отже, оскільки жанрова специфіка накладає свій відбиток на тематичну та композиційно-стильову складові тексту, цілком природно, що КМФ «опис» висувається на перший план – перед нами не просто автобіографічні замітки англійця, який перебрався жити у Францію, а своєрідний путівник та художній нарис. Зарисовки, портрети та різноманітні контаміновані мовленнєві форми складають основу архітекtonіки *A Year in Provence*, а це, у свою чергу, обумовлює широке використання характерних для даної КМФ стилістичних засобів та прийомів, серед яких виділяються різного роду перерахування – у формі двочленних, тричленних та багаточленних конструкцій, а також паралелізм як на рівні фраз та речень, так й на рівні абзацу. Перерахування (enumeration) присутнє майже на кожній сторінці твору, але воно не тільки не обтяжує, не «монотонізує» опис та оповідь, а, навпаки, сприяє підвищенню читацького інтересу завдяки точному виміру синтаксичної глибини речень та яскравій стилістичній складовій такого роду контекстів, а також завдяки умілій реалізації автором пізнавально-розважальної прагматики жанру. Розглянемо декілька типових ситуацій.

Ось як, наприклад, Мейл описує звичайний будівельний камінь: *There is a stone for fireplaces, for swimming pools, for staircases, for walls and floors, for garden benches and kitchen sinks. It can be rough and polished, hard-edged or rolled, cut square or in voluptuous curves* [3, с. 28] – анафоричні паралельні фрази в поєднанні з двочленами у першому реченні прискорюються короткими антонімічними двочленами у другому реченні, яскравим фіналом якого є епітетна конструкція явної фривольно-гумористичної тональності. У наступному прикладі автор замінює нейтральний клішований двочлен на антитетичний йому фразеологізм, який у даному контексті (мова йде про собаку та її навчання) набуває додаткового смислу – ми спостерігаємо відомий прийом буквального розуміння ідіоми шляхом її розкладання та відновлення стертого образного значення: *Little by little, or by leaps and bounds if the dog is both intelligent and a gourmet, he will come to share your enthusiasm for truffles* [3, с. 59]. Ще один приклад паралелізму урізноманітнюється тричленом, асиндетоном та полісиндетоном, а також має певний натяк на силепсис (semantically false chain) з огляду на семантику слів, що позначають об'єкти:

“Don't you get bored?” We didn't. We never had time. [...] There was the garden to be designed and planted, a boules court to be built, a new language to be learnt, villages and vineyards and markets to be discovered [3, с. 79].

Силепсис (*“The two women, Faustin's wife and daughter, dispensed vines, advice, and fashion comments on the assortment of hats worn by the men.”*[3, с. 48]; *It [the farmhouse] had spread to accommodate children, grandmothers, goats, and farm implements...*” [3, с. 5]), оксиморон (*“He was large [...] with carefully tousled hair”* [3, с. 64]), різні види градації (climax (1) та anticlimax(2) 1) *“He wants to eat it. In fact,*

he is desperate to eat it” [3, с. 58]; (2) “*They [builders] thumped and whistled and sang and swore amid the falling masonry...*” [3, с. 35]) стають улюбленими прийомами П. Мейла саме завдяки своїй гумористичній прагматиці. Фігурами-фаворитами є також зевгма, антитеза та антанаклаза:

- *He and his handbag joined us for breakfast* [3, с. 64]
- *We left, with peeling noses and regret* [3, с. 4]
- *He would pedal to the village for his groceries and his gossip* [3, с. 7]
- *Neighbors, we have found, take on an importance in the country that they don't begin to have in cities* [3, с. 6]
- *His shop was small, he and his wife were large, and the three of us constituted a crowd* [3, с. 15]
- *Having met the boiler, we went to the house and met Madame* [3, с. 32]
- *...through the fumes of marc and black tobacco and the even thicker fog of the accent, we eventually got to the bottom of it [concern]* [3, с. 7].

Два останні приклади антанаклази (або діафори у інших класифікаціях) є каламбурними за своєю семантикою та прагматикою. Гра слів присутня на всіх рівнях у тексті твору. Наприклад, у наступному уривку комічний ефект підсилюється вживанням інтерлінгвального каламбуру: *There was a crack, and the truck tilted backwards. A pungent and unmistakable smell filled the air. The driver got out to inspect the damage and said, with unconscious accuracy, the single most appropriate word for the occasion. “Merde!” He had parked in the septic tank* [3, с. 81]. Додамо, що гумористичне забарвлення часто створюється шляхом відхилення від мовленнєвих та логічних/онтологічних норм або обіграванням одночасно психологічних та фізичних семантичних складових компонентів задіяних лексичних конструкцій та ідіом, як ось у наступному прикладі:

- *My heart would have sunk had there been any space left for it to sink to* [3, с. 14] (because he was full up)

Гумор Мейла тісно переплітається з іронією та самоіронією у різноманітних описових контекстах. Тематично основні ситуації, що викликають певні незручності та гумористично-іронічні коментарі з боку автора, пов'язані із трьома проблемами Прованса (по суті інтернаціональними) – бюрократизм, потік небажаних гостей, яких приваблює теплий клімат півдня Франції та численні людські слабкості, недоліки та ексцентричності (пристрасть до хорошої їжі, різноманітні дивацтва та професійні звички місцевих жителів тощо). Але іронія автора має не гостру, а м'яку, гумористичну тональність. Це пояснюється, по-перше, загальною концепцією твору, індивідуально-авторським світобаченням та його позитивним ставленням до того, що він описує, а по-друге, вибором певних технічних прийомів для реалізації гумористично-іронічної прагматики. Саме тому приклади «прямої» вербальної іронії (“...according to *Professor Massot*” [3, с. 75]) не є домінуючими. Ключовими виступають іронічний натяк (innuendo), гіпербола у поєднанні з порівнянням та метафорою та спеціальні види метафоричного переносу – персоніфікація та анімізм. Проілюструємо дане твердження. Ось як описує П. Мейл мовленнєві особливості провансальців – гумор та самоіронія пронизують цей блискучий абзац, побудований за принципом стилістичної конвергенції (метафора, епітети, порівняння, гіпербола,

антитеза, повтор), що підкріплюється вживанням французьких слів та графона: *The language spoken was French, but it was not the French we had studied in textbooks and heard on cassettes; it was a rich, soupy patois [...] Half-familiar sounds could be dimly recognized as words through the swirls and eddies of Provençal: demain became demang, vin became vang, maison became mesong. That by itself would not have been a problem had the words been spoken at normal conversational speed and without further embroidery, but they were delivered like bullets from a machine gun, often with extra vowel tacked on to the end for good luck* [3, с. 6]. Та ж сама тема розвивається й у наступній метафоричній характеристиці: *Henriette was a brown, pretty woman with a permanent smile and a sprinter's enthusiasm for reaching the finish line of each sentence in record time* [3, с. 7]. Отже, гіперболізовані епітети, порівняння та метафори, а також іронічний натяк є улюбленими прийомами автора:

- *He had a mouthful of eighteenth-century teeth* [3, с. 53]
- *He grunted good morning and picked up another stake, hammering it into ground as if it had just insulted his mother* [3, с. 50]
- *We were sitting in a permafrost zone with the Mistral screaming through the hole* [3, с. 36]
- *None of them drank alcohol, to our relief. A tipsy mason nominally in charge of a forty-pound hammer was a frightening thought. They were dangerous enough sober* [3, с. 35]

Навмисно чи інтуїтивно, але П. Мейл часто вибирає для своїх каламбурів та метафор гастрономічну за семантикою лексику, оскільки ключовою для його книжку-культурологічного путівника є тема їжі та культури приготування та вживання їжі у Франції та Провансі, яка описується ним як свого роду національна пристрасть: *The Michelin [a guide book to restaurants] [...] is confined to the bare bones of prices and grades and specialties. Gault-Millau gives you the flesh as well. It will tell you about the chef...* [3, с. 39].

Наступні декілька прикладів ілюструють авторське іронічно-гумористичне сприйняття віковичної проблеми подолання бюрократичних перепонів. Ключовим тропом у таких контекстах стає метафора (військово-спортивної семантики) у поєднанні з гіперболою та різними синтаксичними фігурами з метою підсилення ефекту «буксування» справ – паралелізм, перифраз, ретардація (suspense):

- *...all I needed now was a navigator to steer me through the murky waters of French bureaucracy, which in its manifold subtleties and inconveniences can transform a molehill of activity into a mountain of frustration* [3, с. 21]
- *But then we became reluctant participants in the national sport of paper gathering* [3, с. 21]
- *We learned that time in Provence is a very elastic commodity. [...] Un petit quart d'heuer means sometime today. Demain means sometime this week. And, the most elastic time segment of all, une quinzaine can mean three weeks, two months, or next year, but never, ever does it mean fifteen days* [3, с. 45].

Тема незваних гостей обіграється, наприклад, за допомогою опису ситуацій з телефонними дзвінками (де знову домінують метафора та порівняння):

- *We have an innate pessimism about telephone calls; they have a habit of coming at the wrong time, and they are too sudden, catapulting you into a conversation you weren't expecting* [3, с. 62]

- *We were learning not to trust the telephone, and I picked it up as I would a long-dead fish* [3, с. 62].

У наступному прикладі спостерігаємо цікавий та типовий для Мейла прийом оживлення стертих образних смислів у пролонгованій метафорі: “... *to terminate this budding relationship before it could bud any further*” [3, с. 63]. Цей приклад ілюструє ще один (окрім гастрономічного) тип образних корелятивів у авторській тропеїці – флористичний. Чисельні антропоморфічні та зооморфічні образи теж сприяють реалізації гумористично-іронічної тональності твору:

- *Three cars were growling at each other* [3, с. 76]
- *They [cars] would stop, snout to snout* [3, с. 31]
- *... the white humps of parked cars standing as patiently as sheep* [3, с. 26]
- *Our valley hibernated* [3, с. 11]
- *He came over and sat in the sun, a benign old lizard* [3, с. 49].

Парадоксально, але гумор та іронія не протиставляються, а скоріше гармонійно співіснують із ліричною, майже поетичною стилістикою інших паралельно представлених контекстів, особливо тих, що пов'язані з картинами природи та описами будинку, де оселився автор з дружиною: *In the afternoon sun, with the wooden shutters half-closed like sleepy eyelids, it [the house] was irresistible* [3, с. 5]; *The house looked as if it were floating on a pink-and-white sea* [about the garden] [3, с. 75].

Підведемо підсумки. Отже, для створення гумористичної тональності автор вживає прості та комбіновані синтаксичні та лексичні конструкції. Найефективнішими серед них є, звичайно, ті, що містять стилістичну конвергенцію та типологічний синкретизм. Ключовими тут стають напіввідмічені структури – силепсис (semantically false chain), зевгма, оксиморон, градація, гумористичний та іронічний перифраз та натяк, а також такі лексико-синтаксичні засоби та тропи, як гіпербола, гіперболізоване порівняння та метафора. До них примикають різні види словесної гри, трансформація усталених словосполучень, розкладання фразеологізмів та ідіом. Без сумніву, іронія та гумор, в тому числі й мовний, є провідними жанрово-функціональними характеристиками даного твору. Блискучий оповідач та чудовий стиліст, Мейл майстерно використовує різноманітні ресурси англійської мови для створення мальовничих образів жителів південної французької провінції, які калейдоскопічно складаються у цільний образ Прованса як своєї геофізичної та самодостатньої культурно-історичної та мовної спільноти.

Список літератури

1. Михайлов В.А. Эволюция жанра литературного путешествия в произведениях писателей XVIII-XIX веков : дис. на соискание учен. степени канд. фил. наук: 10.01.01[Электронный ресурс] / В.А. Михайлов. – Волгоград, 1999. – 199 с. – Режим доступа: <http://www.lib.uu.ru.net/diss/cont/183420.html>

2. Шачкова В.А. «Путешествие» как жанр художественной литературы: вопросы теории / В.А. Шачкова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2008. – № 3. – С. 277-281. – (Серия Филология. Искусствоведение).
3. Mayle P. A Year in Provence / P. Mayle. – New York: Vintage Books, 1991. – 207 p.

Лотоцька К.Я. Юмористическая стилистика А YEAR IN PROVENCE Питера Мэйла // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т.24 (63). – №2. Часть 1. – С.135-140.

В статье анализируются жанрово-языковые средства создания юмористическ иронической стилистики травелога П. Мэйла A Year in Provence.

Ключевые слова: *травелог, юмор, ирония, языковая игра, стилистическая конвергенция, национально-культурный колорит.*

Lototska K.Ya. Humorous Stylistics of Peter Mayle's A YEAR IN PROVENCE // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communicatios». – 2011. – V.24 (63). – №2. Part 1. – P.135-140.

The article deals with the analysis of the genre and language means of creating the specific humorous stylistics of P. Mayle's A Year in Provence.

Key words: *travel writing/travelogue, humour, irony, wordplay, stylistic convergence, national-cultural colouring.*

Поступила до редакції 22.03.2011 р.